

INSTITUȚIILE LITERATURII ÎN CULTURA CRITICĂ ROMÂNEASCĂ

0. Titlul de mai sus poate să creeze așteptări pe care conținutul articolului meu nu are cum să le satisfacă. Nu am cum să abordez exhaustiv (printr-o descriere sau o tipologie) problema instituțiilor literare. Subiectul, chiar limitat la spațiul culturii românești, e mult prea vast pentru posibilitățile unui studiu. Ceea ce îmi propun e o reflecție asupra instituțiilor literare din perspectiva integrării lor într-un dicționar. Mi se pare un bun moment pentru discutarea unei asemenea probleme. *Dicționarul general al literaturii române* s-a încheiat, ceea ce deschide calea pentru instrumente lexicografice specializate. Nu cred că suntem foarte departe de primul dicționar al criticii literare românești. Nu știu încă cum va arăta, dacă va fi construit în jurul conceptelor, al programelor critice sau al personalităților, dacă va fi un dicționar sau vor fi mai multe. Însă e probabil că în jurul acestui proiect se va da în următorii ani marea „bătălie” din lexicografia literară românească. Pentru că trebuie să observăm că în ultimul deceniu s-a scris mai mult despre critici sau despre angajamentul critic al unor scriitori, decât despre poeți și prozatori. Au contribuit la această orientare a studiilor literare atât sensibilitatea la ideologie specifică momentului de după Revoluția din 1989, cât și un context internațional favorizant, aflat în mare măsură sub dominația sociologiei literare.

Întrebarea pe care mi-o pun e în ce măsură instituțiile pot constitui materia unui dicționar. De fapt, aș vrea să disting între două mize ale acestei interogații. Pe de-o parte, mă interesează, în sens practic, la ce se poate referi o asemenea categorie lexicografică. Ce realități ale literaturii române putem viza prin instituții? Care e conținutul instituțional pe care îl putem „prinde” într-un dicționar? De cealaltă parte, e o problemă, tot practică, de disociere. În ce măsură putem să distingem instituțiile de alte realități – concepte, doxă critică, elemente de vocabular? Care sunt criteriile în funcție de care putem opera efectiv (în sensul elaborării unor articole specializate) cu o asemenea categorie? Țin să fac aceste precizări ca să se înțeleagă modul în care mă situez față de bibliografia instituțiilor. Scopul meu e să extrag niște criterii cu valoare operațională. Altfel spus, în raport cu această bibliografie imensă, acumulată de-a lungul unui secol, voi adopta o poziție pragmatică, nu critică.

1. Ceea ce se vede fără nici un efort e că cercetarea literară a instituțiilor a apărut foarte târziu. Fundamentele descrierii instituționale în sociologie sau economie au fost așezate la începutul secolului, prin opera lui Emile Durkheim, Max Weber, Marcel Mauss. În literatură primele aplicații au apărut după mai mult de 50 de ani. Cu excepția contribuțiilor lui Harry Levin din anii 1946–1951, ipoteza a fost fixată de Jacques Dubois în 1978 și apoi a devenit un fenomen (o mulțime volume colective și numere de revistă) la începutul anilor '80 (Glincoer 2015).

Motivele acestei întârzieri sunt mai puțin importante. Ceea ce trebuie subliniat e faptul că literatura a găsit în câmpul instituțional o schimbare majoră față de momentul de început. Cercetarea instituțiilor a început sub un semn optimist, cu convingerea că societatea e agregată în mod natural de instituții: că orice practică colectivă are capacitatea de a se institui ca valoare, de a se transmite și de a se fixa ca un ansamblu de reguli pe care comunitatea le adoptă consensual. Optimismul s-a tradus în primul rând prin cuprinderea largă a noțiunii de instituție. Foarte multe practici colective ținând de organizarea latentă a societății s-au putut pune sub acest semn. Așa a devenit posibil, de pildă, proiectul lui Emile Benveniste, încheiat în 1969, al unui *Vocabular al instituțiilor indo-europene*, unul dintre ultimele rezultate majore ale acestei perspective optimiste asupra instituționalizării. Rețin formularea din prefață, remarcabilă prin precizia cu care definește atenția față de formele de instituționalizare subtilă: „Termenul de instituție trebuie înțeles aici într-un sens extins: nu numai instituțiile clasice ale dreptului, ale guvernării, ale religiei, dar și cele, mai puțin aparente, care se cristalizează în tehnici, moduri de viață, raporturi sociale, procese ale vorbirii și ale gândirii” (Benveniste 1969, p. 8 – trad. mea, A.T.).

Or, în anii '70, când literatura ajunge să se intereseze de domeniul instituționalizării e dimpotrivă un moment de pesimism. Instituțiile sunt concepute ca forme de coerciție, procesul de instituționalizare ca unul de alienare a practicilor (Glinoe 2015). Literatura a intrat în jocul instituțional când el nu mai era deloc atrăgător, pe un fond de suspiciune față de orice formă de instituire și față de orice proces de transformare a practicilor sociale în valori.

S-a mai adăugat și o altă condiționare negativă. În cartea din 1992, *Regulile artei*, Pierre Bourdieu explică într-o notă de subsol de ce nu a ales să vorbească despre instituții. În literatură acestea au un caracter slab. Bourdieu invocă „absența totală de arbitraj și de garanție juridică sau instituțională în conflictele de prioritate sau autoritate” (Bourdieu 1992, p. 379– trad. mea, A.T.). Ce înseamnă asta? Felul în care a gândit Bourdieu se vede într-un articol apărut cu zece ani mai devreme (Bourdieu, 1982). A institui diferența dintre bărbat și femeie înseamnă a transforma o diferență naturală în diferență legală: adică a da celui mai slab individ din specia bărbaților autoritate asupra celui mai puternic exemplar din specia femeilor. Instituirea poate să justifice astfel patriarhatul sau orice altă formă de dominație legală, cum e de pildă accesul femeilor la anumite funcții sociale sau profesii. Or, în mod evident, nu e cazul în literatură. Din perspectiva societății, a institui diferența dintre un grup de avangardă și unul de ariergardă nu corespunde niciunei distincții juridice și, în acest sens, conflictul dintre ele nu poate fi rezolvat prin apelul la o structură socială. Toate agitațiile vieții literare au ecou strict în interiorul spațiului literar, în afara oricărei instituții sociale. Este ceea ce îl îndreptățește pe Bourdieu să considere că singura instituire care poate fi legată de literatură, în așa fel încât să implice conduite diferențiate și eventual consecințe juridice, e aceea a propriului domeniu, adică diferența dintre practicile literare și toate celelalte practici sociale. Or, despre asta vorbește și noțiunea de „câmp autonom” al literaturii. În

momentul în care Bourdieu alege să facă din „câmp” noțiunea-vedetă a sistemului său, el presupune inutilitatea instituției ca dispozitiv conceptual în descrierea faptelor literare.

2. Vreau să subliniez dificultățile care decurg din această adoptare târzie a instituțiilor în domeniul literaturii. Pe de-o parte, concurența cu noțiunea de „câmp literar” a subminat extinderea instituției în jargonul criticii contemporane. De cealaltă parte, literatura a angajat noțiunea de instituție nu pentru a denumi ceea ce instituție pentru societate, ci pentru a desemna propria ei instituție – instituția-Literatură –, făcând, de fapt, din instituție un apendice al problematicii legitimității.

Situația în care ne găsim în prezent e că în dicționarele de literatură există trei categorii de „intrări” instituționale, inegal reprezentate:

(a) Pe primul loc – cel mai bine ilustrat –, stau organizațiile aparente cu statut juridic în lumea reală. Uneori e vorba de instituții în care literatura nu e decât un domeniu între altele: edituri, academii, școli, diverse fundații, asociații scriitoricești etc. Aici dicționarele nu asumă niciun fel de riscuri și aproape toate cele care depășesc nivelul de „scriitori – opere” le menționează.

(b) În ordine, pe al doilea palier se situează temele legate de instituirea literarului, rezervate dicționarelor cu un caracter teoretic marcat. Sunt practici care marchează redundant statutul distinct al literaturii: canon–canonizare, premiu literar, auctorialitate–funcție-autor, scriitură, stil etc.

(c) În sfârșit, în această serie descrescătoare, teritoriul cel mai puțin explorat e cel al instituțiilor sociale constituite cu ajutorul literaturii. E vorba de instituțiile, cum spunea Benveniste, „mai puțin aparente”, prin care anumite reprezentări, tehnici, moduri de a vorbi și de a gândi vehiculate de literatură ajung să corespundă unor valori și norme sociale.

Mă opresc la acest nivel sensibil al reprezentării instituțiilor în dicționarele literare, pentru că mi se pare provocator prin dificultatea (și raritatea) lui și promițător prin orizonturile pe care le deschide. Voi da un exemplu care arată cum intră aceste instituții în dicționare. Cam tot atunci când apărea cartea lui Bourdieu care marca provincializarea instituției în literatură, apărea și o culegere de texte a lui Marc Fumaroli intitulată *Trois institutions littéraires* (Trei instituții literare). Instituțiile literare vizate erau „cupola”, „conversația” și „geniul limbii franceze”. Articolele au fost scrise la solicitarea lui Pierre Nora care voia să cuprindă în monumentală *Lieux de mémoire* (Locuri ale memoriei) și niște teme constituite în spațiul literaturii și semnificative pentru întreaga societate franceză. Marc Fumaroli, care e deja conștient de criza instituționalizării în literatură, pune o condiție ca să poată concepe cele trei instituții: existența unei „națiuni literare”. Ce vrea să spună prin asta? „Intrată foarte devreme în moravurile franceze, literatura a contribuit la rafinarea lor și a ajuns chiar să joace un rol de primă mărime în istoria politică, încarnând o putere spirituală paralelă sau concurentă cu aceea a Bisericii” (Fumaroli 1994, p. X– trad. mea, A.T.). „Națiunea literară” denumeste un stadiu foarte avansat de socializare a literaturii, în care practicile literare sunt simultan practici

sociale. În secolele al XVII-lea și al XVIII-lea, epoca de predilecție a lui Fumaroli, arta conversației e în același timp o valoare socială, o practică specifică unei comunități aristocrate, și o retorică, o tehnică prin care s-a făcut literatură. „Națiunea literară” presupune două distincții majore: pe de-o parte, ea face diferența față de „literaturile naționale”, față de culturile care au adoptat literatura târziu, ca un accesoriu bovaric. În funcție de această distincție, Fumaroli recunoaște doar cinci „națiuni literare”: Italia, Anglia, Spania, Germania, Franța (*ibidem*, p. XIV). De cealaltă parte, conceptul implică o tradiție a literarului de dinaintea revoluției romantice și de dinaintea structurării domeniului literar ca un câmp autonom – adică de dinaintea divorțului dintre literatură și societate.

Putem urmări felul în care se materializează o asemenea soluție de tratare a instituției într-un dicționar francez. E vorba de *Le Dictionnaire du Littéraire* (Dicționarul literarului), apărut prima dată în 2002, apoi în 2004 și în 2010. Alain Viala, principalul coordonator al proiectului, are o formație asemănătoare cu Marc Fumaroli. E, în același timp, un teoretician al instituțiilor literare și un savant al literaturii clasice. Bibliografia lui conține atât o carte fundamentală despre apariția instituției scriitorului în secolul al XVII-lea, cât și mai multe studii teoretice asupra literaturii ca spațiu guvernat de instituții. Nu e întâmplător faptul că sub coordonarea lui a rezultat unul dintre cele mai sensibile dicționare la dimensiunea instituțională a literaturii. Lucrarea își propune să înregistreze toate elementele de vocabular mobilizate de discursul literar („répertoire tous les termes qui s’emploie pour parler du littéraire”) și reunește aproximativ 500 de articole care privesc realități diverse: concepte, termeni tehnici, figuri retorice, noțiuni de poetică istorică etc. În privința instituțiilor, în sumarul lucrării putem distinge două serii paralele: există noțiuni care vizează literarul ca instituție socială distinctă (*canon, commentaire, prix littéraire, signature*); și există instituții sociale „mai puțin aparente” care se realizează prin intermediul și prin materiile literaturii (*bon usage, civilité, courtoisie, politesse, urbanité*). Ceea ce trebuie remarcat e faptul că toate aceste „instituții” subtile sunt legate de valorile secolului al XVII-lea și al XVIII-lea și de caracteristicile unei ordini sociale specific franceze. Altfel spus, instituționalizarea literaturii în sensul larg al situării unor practici sociale rămâne un privilegiu cultural.

3. Cu aceste elemente putem aborda cazul literaturii române. Dacă privim lucrurile din perspectiva lui Fumaroli, o asemenea cultură „mică” nu are dreptul la instituții literare în sensul plin al cuvântului, ca instituții ale unor practici literare sub forma valorilor sociale. Din două motive: pe de-o parte, pentru că a intrat prea târziu în literatură, într-un moment în care societatea românească apucase să se definească în alte sfere, „neliterare”, ale practicii; de cealaltă parte, pentru că e prea strâns legată de procesul de autonomizare a literaturii și de obsesia autonomiei esteticului ca să poată avea cu adevărat o relevanță socială.

Partea utilă din acest raționament negativ e că ne obligă să gândim diferența noastră culturală, ca să putem aborda dimensiunea instituțională a literaturii. Aș învoa aici conceptul de „regim de relevanță a literaturii” utilizat de Galin Tihanov într-o serie de texte recente tocmai pentru a facilita o apropiere de micile culturi

literare. Profesorul britanic folosește termenul pentru a denumi modurile multiple prin care practicile și proprietățile literaturii pot fi perceptibile, „relevante” – adică investite cu valoare – într-un anumit context istoric. Insist pe ideea de multiplicitate, pentru că e principalul merit al acestui instrument conceptual. Posibilitatea mai multor regimuri de „relevanță” arată că în orice moment și în orice context cultural, literatura e valorizată social, chiar dacă modul în care practicile și proprietățile ei sunt apreciate se schimbă neîncetat. Pentru Tihanov nu există momente de irelevanță a literaturii în raport cu societatea, ci doar regimuri diferite în care reprezentările ei pot suscita instituții sociale. Într-un studiu celebru din 2004, *Why Did Modern Literary Theory Originate in Central and Eastern Europe? (And Why Is It Now Dead)?*, el enumeră trei asemenea moduri istorice de „relevanță”. Cel dintâi, fixat în prima vârstă a modernității suprapunându-se clasicismului, coincide cu modelul invocat de Fumaroli și se referă la o literatură mobilizată de societate datorită capacității sale de a oferi exemple de conduită și de discurs. Cel de-al doilea regim se întinde de la sfârșitul secolului al XVIII-lea, până la jumătatea secolului al XX-lea și corespunde definiției „estetice” a obiectelor și practicilor literare. E un regim în care literatura e valorizată „pentru calitățile ei ca artă”, tocmai în virtutea purității și distinctivității sale, susținând revendicările autonomiste ale câmpului artistic. Al treilea regim presupune o valorizare a literaturii din perspectiva experiențelor utile și a divertismentului și s-a reflectat, în ultima jumătate de secol, în schimbarea raportului de forțe dintre producția „înaltă” de opere și aceea destinată consumului. În sfârșit, într-un articol din 2014, *Do „Minor Literatures” Still Exist?*, Tihanov avansează și ideea unui al patrulea regim de relevanță a literaturii, extrem-contemporan, care se bazează pe comercializarea diferențelor naționale și a minoritatului, în care proprietățile etnice ale micilor literaturi devin o marfă pe o piață globală a schimburilor culturale (Tihanov 2014, p. 187–188).

Situat în acest context de reflecție, atașamentul literaturii române față de valorile esteticului, care corespunde celui de-al doilea regim de relevanță a literaturii, poate fi repus în discuție: el nu mai apare doar ca o formă de închidere a practicilor literare într-un câmp autonom, ci și ca o funcție socială, ca o sursă de practici comunitare. Din această perspectivă, „autonomia esteticului” nu mai este doar un suport al instituției-Literatură, ci și o sursă a instituirii sociale în sens larg. Faptul că în micile culturile naționale s-a acordat atenție unei literaturi pure, faptul că operele au fost privite ca o achiziție valoroasă în virtutea diferenței lor nu înseamnă că literatura s-a retras din lumea reală, că a devenit imperceptibilă, ci că a jucat un rol social în acest cadru de relevanță. Pentru o anumită societate istorică, arta a sprijinit funcționarea instituțiilor tocmai în virtutea caracterului ei necontingent. Și, din acest punct de vedere, insistența asupra unicității estetice a producțiilor literare nu a fost numai un factor de izolare, ci a fost și un mod în care societatea a acceptat să folosească literatura – pentru că îi era necesară astfel.

În *Iluziile literaturii române*, Eugen Negrici observă că există un cult al „poetului-far” care străbate toată istoria literaturii române (2008). Capitolul se intitulează *Fabrica de sfinți* și în mod demonstrativ reunește analize ale unor autori din epoci

diferite: Kogălniceanu, Eminescu, Arghezi, Al. Philippide ș.a. Eugen Negrici vrea să arate că sacralizarea excesivă e o constantă, indiferent de varietatea contextelor culturale sau politice. Pașoptismul, ultimul romantism, epoca interbelică sau comunismul revin la același ceremonial vid de celebrare a literaturii. Sensul demonstrației e demitizant, criticul străduindu-se să arate în ce măsură poezii în cauză nu aveau calitățile cerute pentru o asemenea calificare înaltă: că Philippide e inconsistent, Arghezi e imoral, Kogălniceanu nu are creație. Să încercăm însă să schimbăm unghiul și să privim acest exces ca o modalitate prin care societatea solicită literatura. Constelația de reprezentări sacralizante ale literaturii (preoți, apostoli, poeți ai cetății, luceferi, sfinți etc.) ține de o doctrină elaborată înainte de 1820 în Franța, saint-simonismul (Bénichou 1996), și preluată de cultura română în jurul lui 1835. Ea vorbea despre funcția socială a poetului, încercând să justifice, cu argumente care azi ar părea fantastice, rolul de lider al scriitorului într-o societate modernă. A fost importată la noi de Heliade-Rădulescu, intens vehiculată de scriitorii ardeleni, care au preluat-o pe filiere germane în a doua jumătate a secolului al XIX-lea, a servit la constituirea mitului eminescian și a fost utilizată în mitologia poetului pe care a încercat să o construiască Macedonski în jurul propriei persoane. Reactualizarea acestui vocabular la nivelul unui discurs public, la mare distanță de punctul de origine, prin numeroase alterări și apropieri abuzive, arată în ce măsură avem de-a face cu o nevoie socială: sacrul poetului e o ideologie care transformă niște practici scriitoricești, prin distinctivitatea lor, în valoare socială. Eugen Negrici acuză un exces de autoiluzionare în această supralicitare a puterilor poezilor – și are, probabil, dreptate. Dar dacă fenomenul persistă, în ciuda tuturor evidențelor, înseamnă că o nevoie a societății se satisface prin literatură. Prin limbajul sacralizării, societatea românească a căutat să instituie practicile literare ca practici alese, să alcătuiască în jurul literaturii, ca și în jurul altor tipuri de manifestări artistice, o sferă a prestigiului și a nobleței. Putem înțelege mai bine această „nevoie” a societății apelând la ceea ce antropologia culturală explică prin teoria „semnalelor costisitoare”: o tendință a comunităților primitive de a-și ilustra capacitățile printr-o semiotică a cheltuirii iraționale de resurse (Bird-Smith 2005, p. 222–223). Aici intră „darul”, luxul, generozitatea sau nevoia micilor națiuni de a-și dezvolta în modernitate un domeniu propriu al artei și al literaturii, ca spațiu definit prin gratuitate, prin autonomia sa în raport cu nevoile zilnice și prin exorbitanța ceremonialului pe care îl presupune. E un exemplu care arată în ce direcție trebuie căutate instituțiile sociale care mobilizează materia literară în cultura română. Din acest punct de vedere, cartea lui Negrici, vorbind despre monumentalizare, despre cultul capodoperei și al clasicilor, despre diversele forme ale admirației, e un veritabil catalog în negativ. „Iluziile” sunt de fapt numele depreciativ pentru o transformare a proprietăților literaturii, a conduitelor și a practicilor ei în valori sociale.

4. La capătul acestei reflecții cred că se pot defini și câteva criterii tehnice de disociere a „ințărilor” instituționale.

Mai întâi, din punctul de vedere al obiectivelor: o instituție e legată de transformarea practicilor în valori. Multe aparate literare (doctrină, concepte) au obiective hermeneutice sau descriptive: așa sunt conceptul de „mutație” la Ioana Petrescu sau cel de „secundar” la Virgil Nemoianu. În schimb, există idei critice care operează transformări de alt ordin: „munca intelectuală” la Camil Petrescu sau „omul literat” la Mihail Sebastian sunt propuneri care vizează promovarea unei particularități a conduitei literare ca valoare socială, chiar dacă nu toate au „succes” în procesul de instituționalizare.

În al doilea rând, din punctul de vedere al orizontului de referință: o instituție are un caracter „orfan”. Pentru un concept există întotdeauna un punct de referință, un meridian Greenwich. Realism sau postmodernism, oricât de multe actualizări ar avea, chiar și în afara sferei de specialitate, pot fi întotdeauna raportate la un cadru de utilizare controlat. În schimb, elementele de vocabular critic cu valoare instituțională se bucură de mult mai mare libertate: în cazul „sacralizării” scriitorului, doctrina din punctul de plecare are numai o relevanță slabă; mai mult, în destinul figurii intervențiile abuzive, deformatoare, din afara domeniului literar sunt la fel de importante ca și cele propriu-zis critice, de actualizare a sensului originar.

În sfârșit, din punctul de vedere al domeniului: o instituție are un caracter slab disciplinat sau chiar indisciplinat. Fiind creații pe teren social, formele instituționale sunt transgresive, cu reprezentări împărțite adesea între mai multe domenii. Figura monumentului, care străbate literatura română de la Alecsandri la Călinescu, nu se poate trata doar pe teren literar, fiind revendicată în proporții variabile – în funcție de contextele istorice – și de arheologie sau de istoria artei.

*

Integrarea instituțiilor într-o lucrare lexicografică rămâne o sarcină dificilă. Ceea ce am vrut însă să demonstrez a fost faptul că, fără să ignorăm obstacolele reale care țin de natura culturii noastre literare, o asemenea misiune e totuși posibilă. Sigur, descrierea lexicografică a instituțiilor literare presupune un angajament în sensul subtilității, și între elementele care ar putea forma materia unui asemenea dicționar, concepte, programe critice, elemente de vocabular, instituțiile sunt printre cele mai problematice. Din cauza realității complexe pe care o desemnează și din cauza unei bibliografii (încă) insuficiente, dimensiunea instituțională a culturii critice comportă riscuri. Dar, în fine, orice dicționar care cartografiază pentru prima oară un teritoriu se expune la așa ceva.

ABREVIERI BIBLIOGRAFICE

- Bird–Smith 2005 = Rebeca Bliege Bird, Eric Alden Smith, *Signaling Theory, Strategic Interaction, and Symbolic Capital*, în „Current Anthropology”, 46, 2005, nr. 2, p. 221–247.
 Bénichou 1996 = Paul Bénichou, *Le sacre de l'écrivain* (1973), în idem, *Romantismes français*, I. *Le Sacre de l'écrivain. Le Temps des prophètes*, Paris, Quarto–Gallimard, 1996.

- Benveniste 1969 = E. Benveniste, *Le Vocabulaire des institutions européennes*, I, Paris, Éditions de Minuit, 1969.
- Bourdieu 1992 = Pierre Bourdieu, *Les règles de l'art*, Paris, Seuil, 1992.
- Bourdieu 1982 = Pierre Bourdieu, *Les rites d'institution*, în idem, *Ce que parler veut dire, l'économie des échanges linguistiques*, Paris, Fayard, 1982, p. 121–134.
- Fumaroli 1994 = Marc Fumaroli, *Trois institutions littéraires*, Paris, Gallimard, 1994.
- Glinoeur 2015 = Anthony Glinoeur, *Institution*, în *Socius: ressources sur le littéraire et le social*, <http://ressources-socius.info/index.php/lexique/21-lexique/45-institution>, consultat: 15. 10. 2015.
- Negruci 2008 = Eugen Negruci, *Iluziile literaturii române*, București, Editura Cartea Românească, 2008.
- Tihanov 2004 = Galin Tihanov, *Why Did Modern Literary Theory Originate in Central and Eastern Europe? (And Why Is It Now Dead)?*, în „Common Knowledge”, volume 10, 2004, nr. 1, p. 61–81.
- Tihanov 2014 = Galin Tihanov, *Do 'Minor Literatures' Still Exist? The Fortunes of a Concept in the Changing Frameworks of Literary History*, în Vladimir Biti (ed.), *Reexamining the National-Philological. Quest for a New Paradigm?*, Amsterdam–New York, Rodopi, 2014, p. 169–191.
- Viala et alii 2010 = Alain Viala (coord.), Denis Saint-Jacques, Paul Aron, *Le Dictionnaire du Littéraire*, Paris, PUF, 2010.

LES INSTITUTIONS DE LA LITTÉRATURE DANS LA CULTURE CRITIQUE ROUMAINE (Résumé)

L'article discute la possibilité d'intégration des institutions littéraires dans un dictionnaire de la critique littéraire roumaine. On est devant une double difficulté due (1) au statut problématique de la catégorie des institutions dans les études littéraires contemporaines et (2) au rapport faible entre le littéraire et le social dans les cultures « mineures », inventées au XIXe siècle. En s'appuyant sur le concept de « régime de rélevance de la littérature », lancé par G. Tihanov, on essayera d'esquisser quelques critères pour l'identification des institutions dans la culture critique roumaine.

Cuvinte-cheie: instituțiile literaturii, instituția-Literatură, dicționar, cultură critică românească, regim de relevanță a literaturii (G. Tihanov).

Mots-clés: institutions de la littérature, la littérature comme institution, dictionnaire, culture critique roumaine, régime de rélevance de la littérature (G. Tihanov).

*Institutul de Lingvistică și Istorie Literară
„Sextil Pușcariu”
Cluj-Napoca, str. Emil Racoviță, 21
adrian.tudurachi@gmail.com*